

GLOBALIS KORRUPCIÓS BAROMÉTER 2020

KORRUPCIÓVAL
KAPCSOLATOS
LAKOSSÁGI ATTITÜDÖK
MAGYARORSZÁGON

www.transparency.hu

Készítette: Mikola Bálint, kommunikációs és kutatási vezető

A kutatási jelentés lezárásának időpontja 2021 júniusa. A Transparency International azonban nem vállal felelősséget a jelentésben található információk egyéb célra vagy más összefüggésben való felhasználásáért.

© 2021 Transparency International Magyarország. Minden jog fenntartva.

1055 Budapest, Falk Miksa u. 30. IV/2.

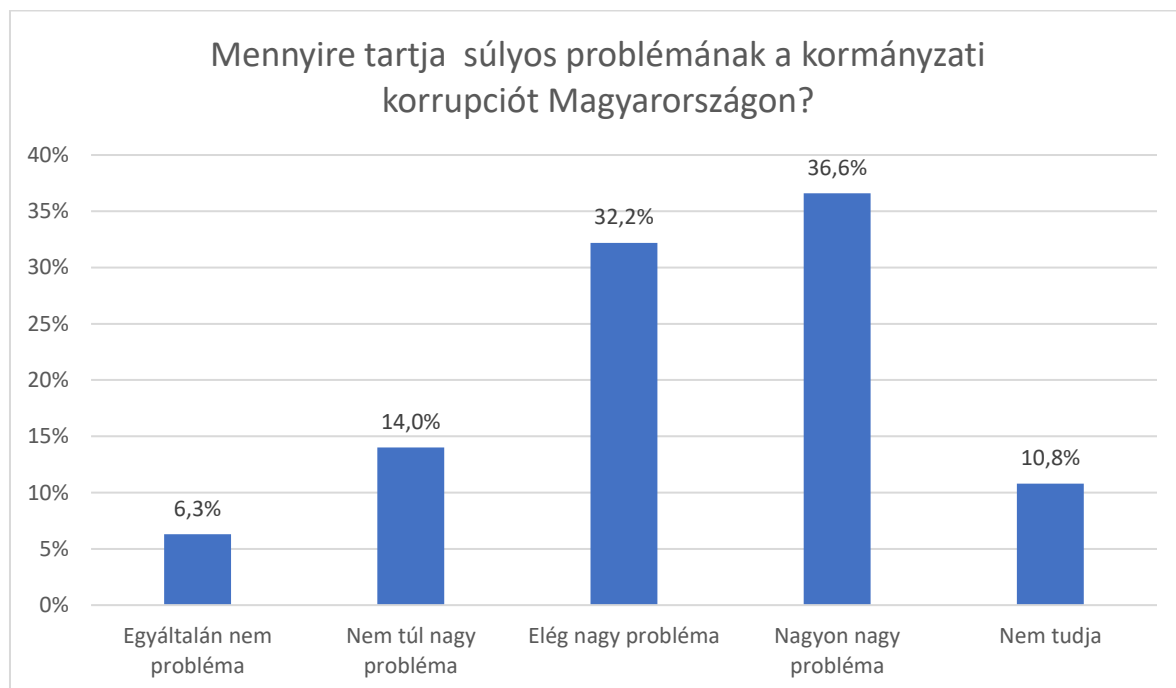
Tel: +361/2699534

E-mail: info@transparency.hu

A végletekig megosztott a magyar társadalom a korrupció megítélésében

Miközben a magyarok 69%-a súlyos problémának tartja a korrupciót, és több mint a felük elégedetlen azzal, ahogyan a magyar kormány fellép a jelenség ellen, a válaszadók 48 százaléka fél attól, hogy milyen következményekkel kellene szembenéznie, ha jelentené a korrupciót – derült ki a Transparency International Globális Korrupciós Barométer (GCB) felméréséből, amely az Európai Unió 27 tagállamában mérte fel a lakosság korrupcióval kapcsolatos attitűdjét. A magyarországi felmérés adatai arra is rámutattak: a hálapénzfizetés 2020-ban a legelterjedtebb vesztegetési forma volt hazánkban, így annak teljes felszámolása várhatóan a jelentős törvényi szigorítás ellenére is évekig tart majd.

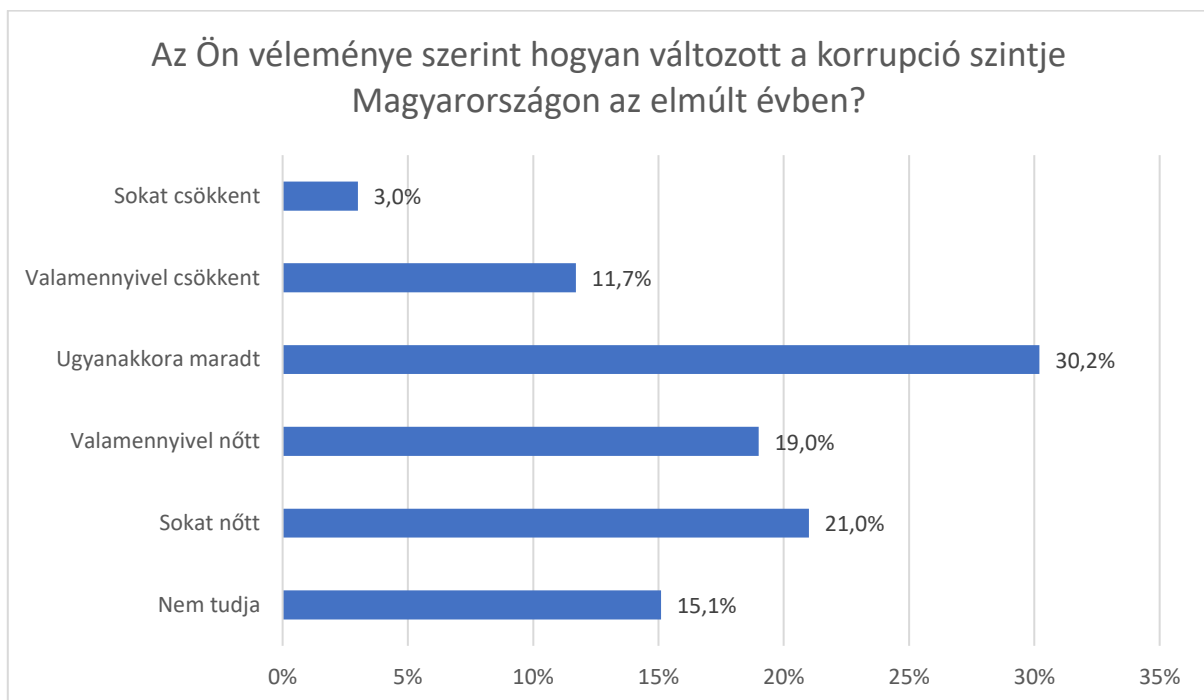
Továbbra is a magyarok túlnyomó többsége, mintegy 69%-a tartja „elég nagy” vagy „nagyon nagy” problémának a kormányzati korrupciót – derül ki a Globális Korrupciós Barométer (GCB) 2020-ban felvett legfrissebb adataiból. A felmérés számos eredménye arra utal, hogy miközben a magyarok tisztában vannak a korrupciós helyzet súlyosságával, a korrupció elleni fellépés terén eszköztelennek érzik magukat, miközben az intézményekbe vetett bizalmuk alacsony.

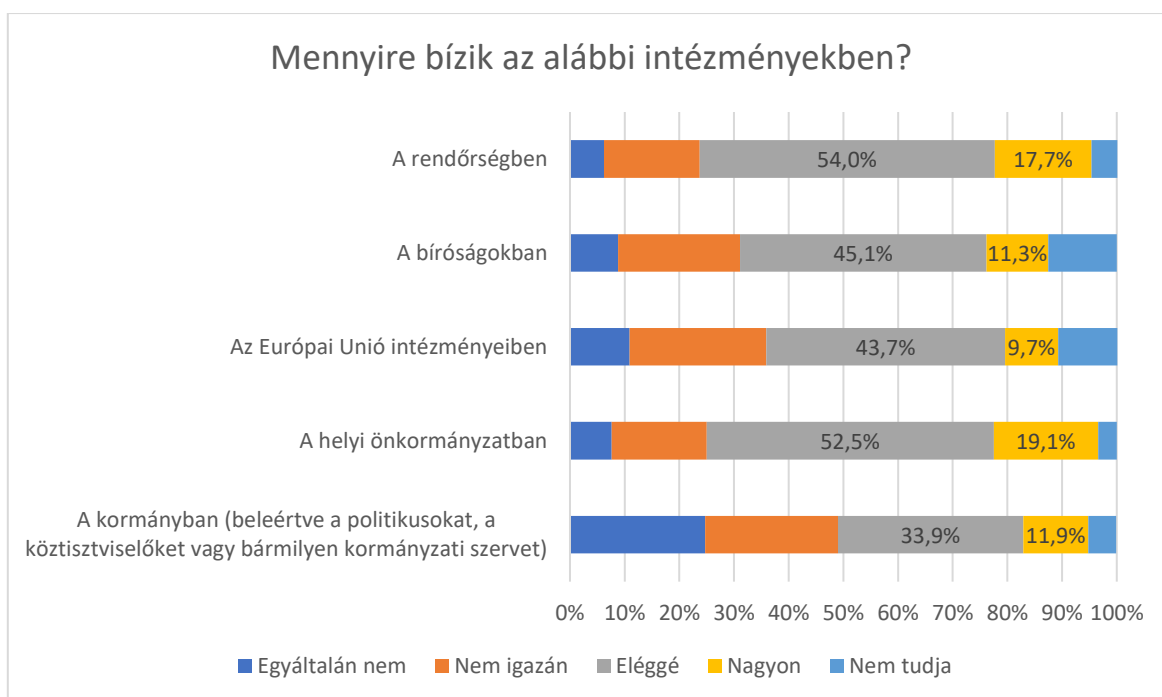
Az alábbiakban a felmérés legfontosabb eredményeit foglaljuk össze. Elemzésünk első részében a válaszadók korrupcióval kapcsolatos általános attitűdjét foglaljuk össze, a második részben a konkrét, személyes tapasztalataikra fókuszálunk, a harmadikban a korrupció elleni fellépés lehetőségeivel kapcsolatos attitűdöket vizsgáljuk, míg a negyedik részben az Európai Unió belüli kontextusban szemléltetjük a magyar adatokat.

1. A korrupcióval szembeni általános attitűdök, intézményekbe vetett bizalom

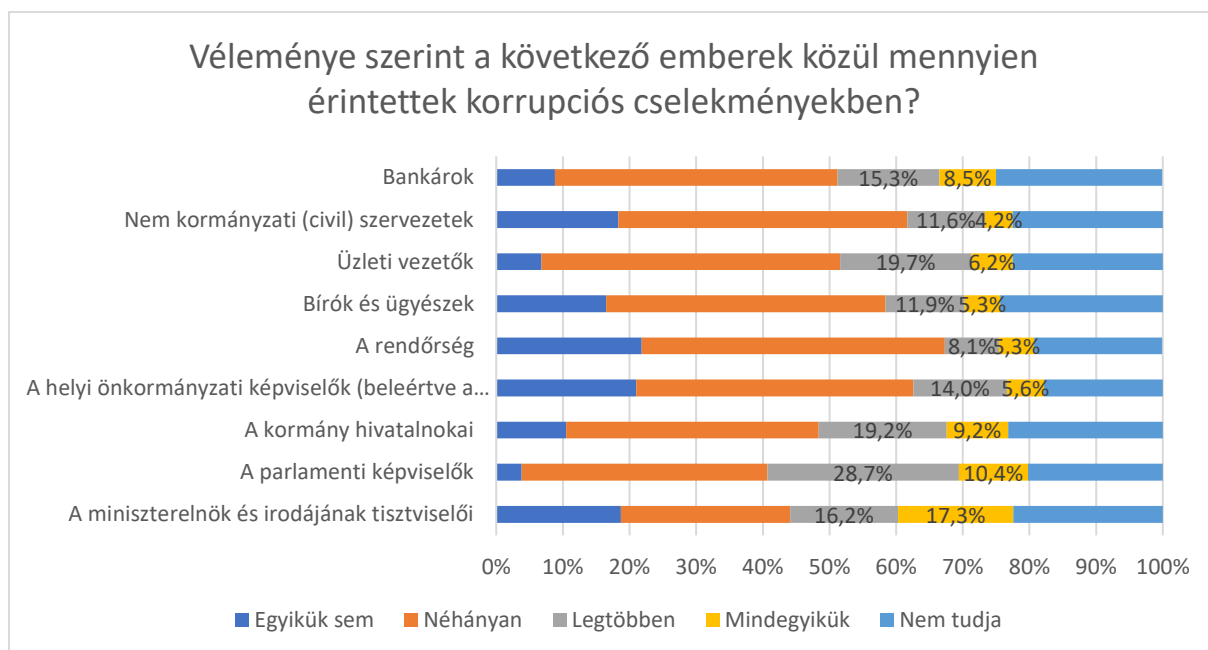
Összhangban a legutóbbi, [2016-os felmérés eredményeivel](#), a 2020-as adatok szerint is relatív többséget (40%) alkottak azon magyarok, akik szerint a korrupció szintje nőtt az utóbbi időszakban, szemben a csökkenést észlelőkkel (14,7%), ugyanakkor az összehasonlítást nehezíti, hogy a 2016-os kérdőív a négy évvel korábbi állapothoz való viszonyítást, míg a 2020-as az elmúlt egy év értékelését kérte a válaszadóktól. Szintén fontos megjegyezni, hogy a csökkenést észlelőknél jelentősen többen vannak azok (30,2%), akik nem érzékeltek változást ebben a tekintetben.

Az általános korrupciós helyzet változásának ilyen kedvezőtlen lakossági értékelése mellett különös jelentőséggel bír, hogy az állampolgárok milyen mértékben bíznak a demokratikus felhatalmazással bíró közigazgatásokban, már csak abból kifolyólag is, hogy az intézményi bizalom hiánya könnyen alááshatja a demokratikus intézményrendszer legitimitását, ezzel táptalajt biztosítva a populisták mobilizációnak. E tekintetben megállapítható, hogy a magyarok leginkább a rendőrségben (71,7%) bíznak meg, ettől azonban csak egy hajszálnnyival marad el az önkormányzatokban „elégé” vagy „nagyon” megbízók aránya (71,6%). Ezeketől az értékektől látványosan elmarad a kormányba vetett bizalom (45,8%), ami a főhatalom jellegéből adódóan kockázatot jelent az egész demokratikus intézményrendszer legitimitációjára nézve.

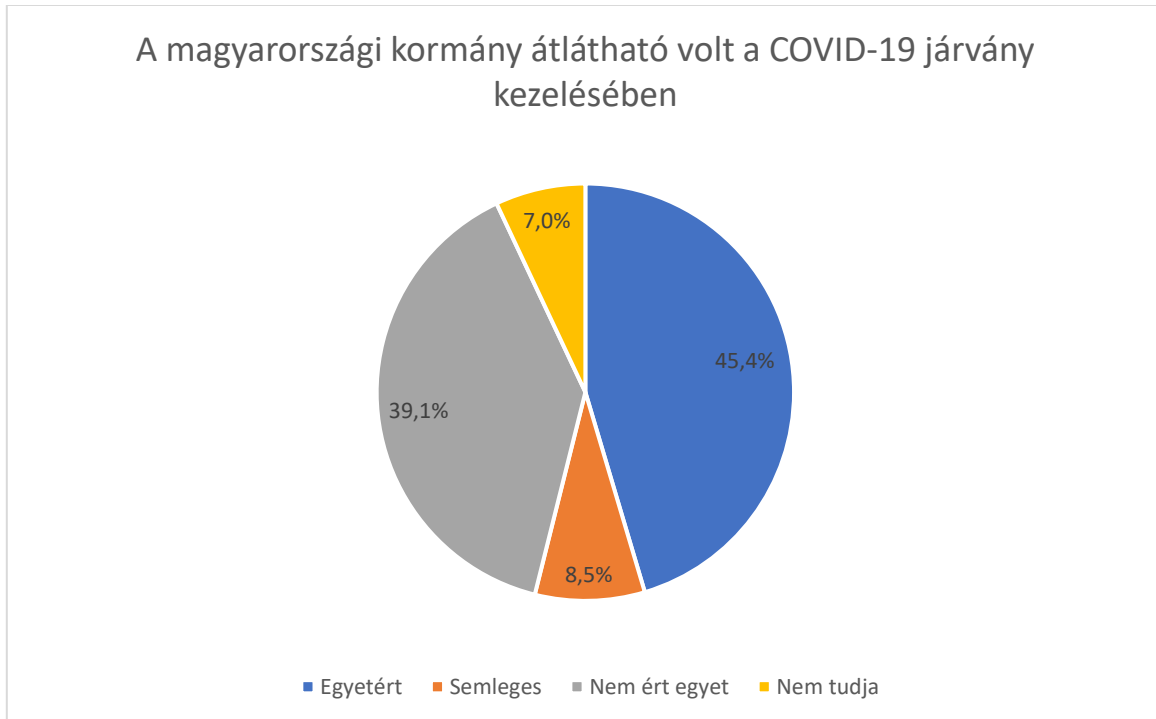

A választott tisztségviselőkbe vetett bizalmat tovább árnyalja, hogy a válaszadók toronymagasan a parlamenti képviselők korrupciós cselekményekben való érintettségét vélelmezik a legmagasabb arányban (39,1%), de a miniszterelnök és irodájának tisztviselői sem sokkal maradnak el ettől az értékeléstől (33,5%).

A felmérés külön kitért a kormányok a koronavírusjárvány kezelésére hozott intézkedései átláthatóságának értékelésére is. Ezzel kapcsolatban a magyar társadalom rendkívül erős

megosztottsága rajzolódik ki az adatokból: 45,4% szerint átlátható volt a kormány járványkezelése, 39,1% szerint pedig nem, amely arányokat valószínűsíthetőleg [jelentősen befolyásolja](#) a hivatalban lévő kormány iránti rokon- vagy ellenszenv. A Transparency International Magyarország és a Társadalomtudományi Kutatóközpont tavalyi [kutatása](#) már feltárta a korrupcióérzékelés politikai megosztottságát Magyarországon.

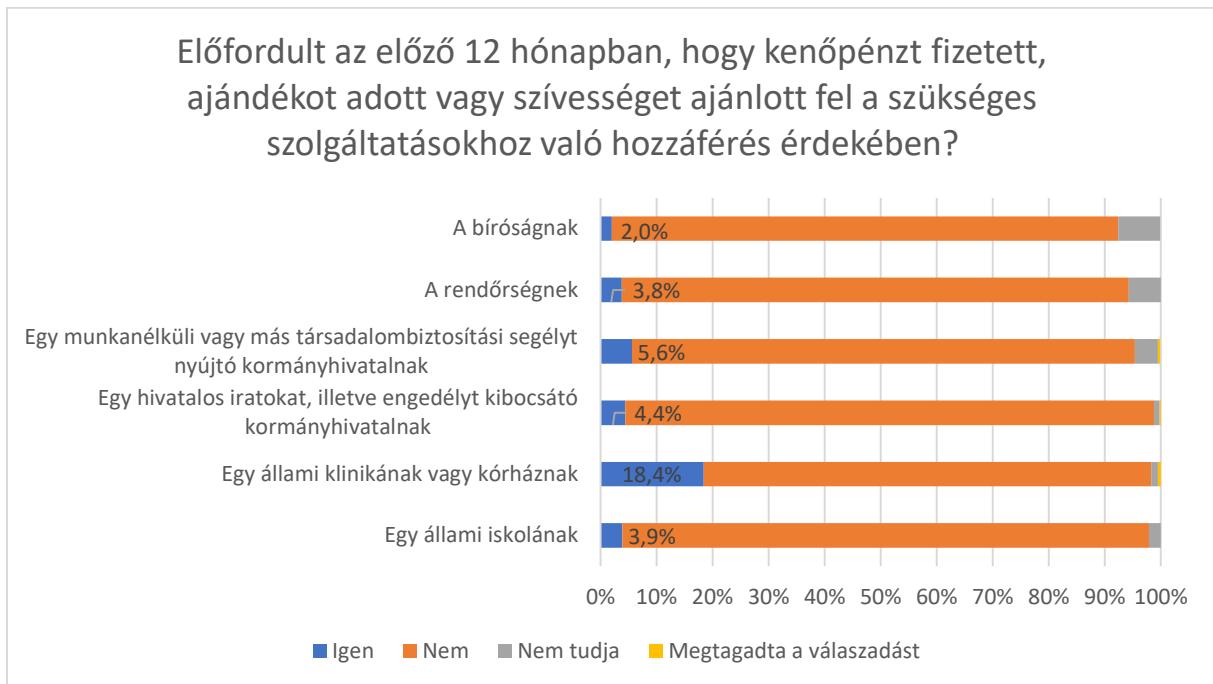

2. Korrupcióval kapcsolatos személyes tapasztalatok

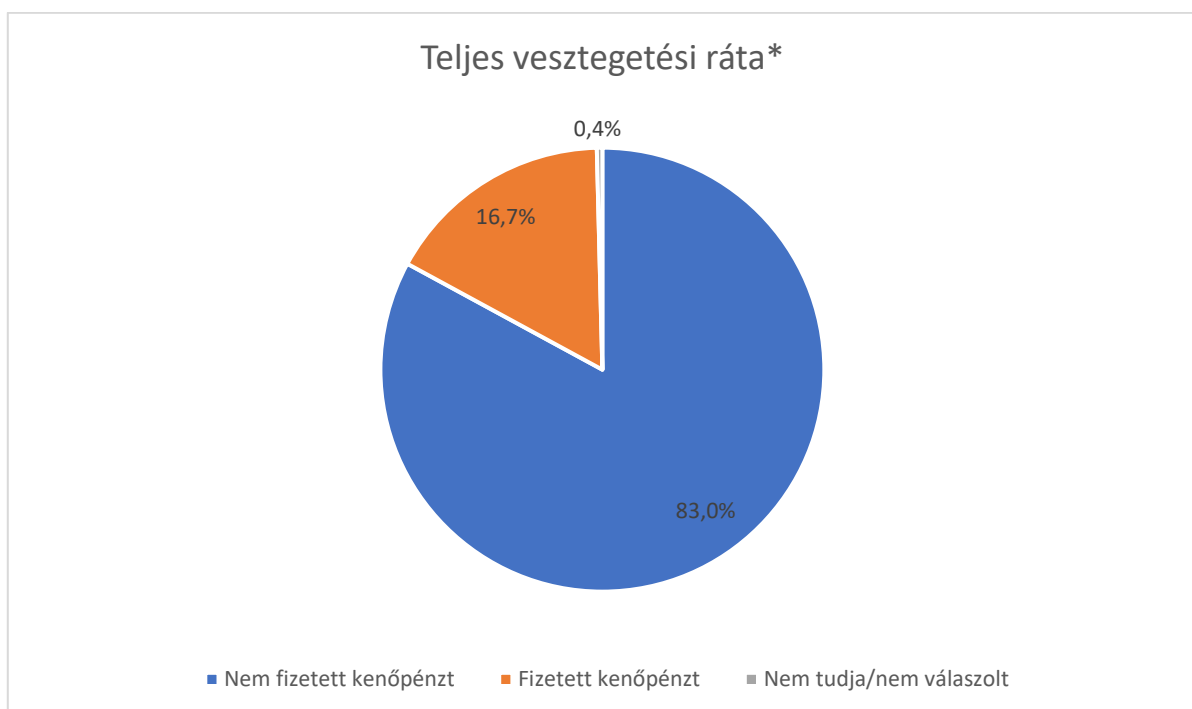
A Globális Korrupciós Barométer egyik legfontosabb hozzáadott értéke más, korrupciós attitűdökkel kapcsolatos felmérésekhez (például a szintén a Transparency International által kiadott [Korrupció Érzékelési Indexhez](#)) képest, hogy az általános, absztrakt percepciók mellett a lakosság közvetlen tapasztalataira, így megvesztegetésben való részvételére is rákérdez. Bár érdemes figyelembe venni, hogy az ilyen kérdések kapcsán mindig magas a látencia és/vagy a válaszmegtagadás aránya, ezek mégis jól jelzik a lakosság közvetlen korrupciós tapasztalatait. A 2020-as adatfelvétel különösen tanulságos abból a szempontból, hogy a lekérdezés időpontjában már ismert volt a hálapénz kriminalizálásával kapcsolatos törvényalkotói szándék, azonban a tényleges tiltás még nem lépett hatályba. Így a [Transparency International Magyarország 2020-as saját felmérése](#) mellett ezek az adatok nyújthatják az utolsó pillanatképet arról, hogyan vélekedett a magyar társadalom a hálapénz adásáról akkor, amikor az még (éppen) legális (vagy legalábbis megtűrt) volt.

Az adatok tanúsága szerint a hálapénzfizetés toronymagasan vezet a válaszadók által bevallott vesztegetési formák előfordulási rangsorát. A lekérdezést megelőző évben az állami egészségüggyel kapcsolatba került válaszadók 18,4%-a vallotta be, hogy fizetett hálapénzt, míg a különböző közhivatalokkal kapcsolatba lépő állampolgárok közül átlagosan 16,7% fizetett

kenőpénzt, adott ajándékot vagy ajánlott fel szívességet azért, hogy hozzáférjen bizonyos szolgáltatásokhoz.

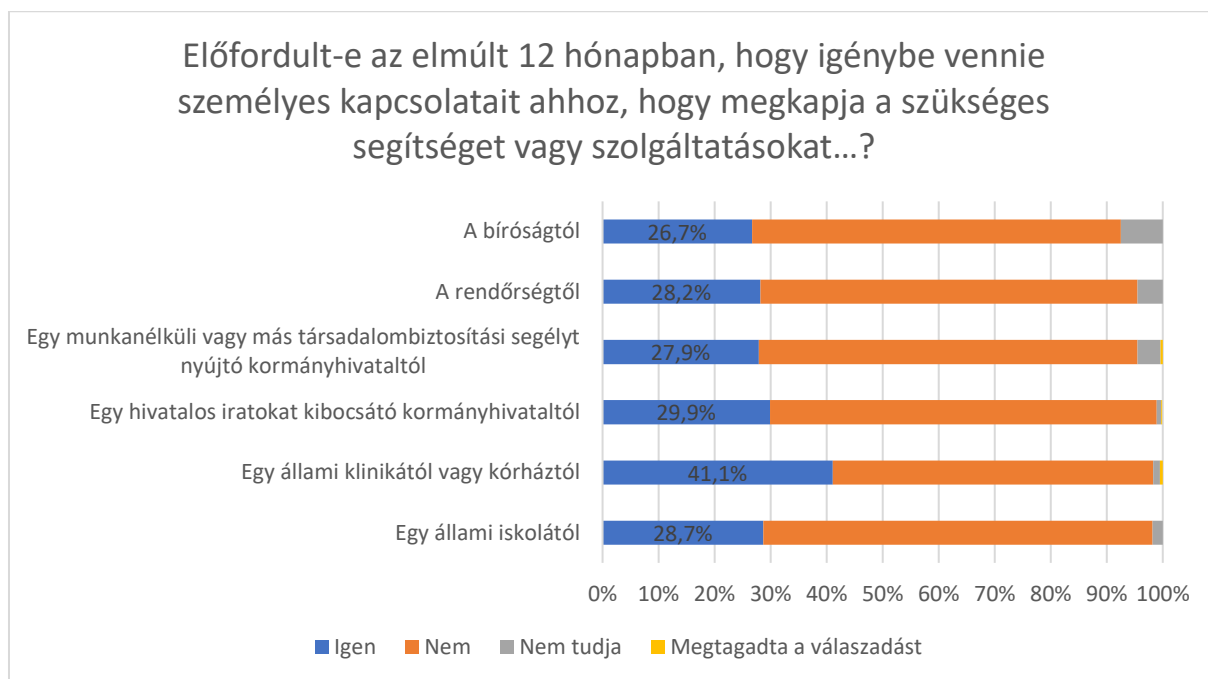

Ez az eredmény azt vetíti előre, hogy habár a hálapénzfizetés kriminalizálása nyilvánvalóan csökkenteni fogja a hétköznapi korrupció ezen típusának előfordulását, annak teljes megszűnése társadalmi beágyazottsága miatt egészen rövidtávon nem várható.

Míg a kenőpénzfizetés esetében annak társadalmi elutasítottsága miatt feltételezhetően magas azon válaszadók aránya, akik nem vallják be, hogy részt vettek ilyen cselekményben, a személyes kapcsolatok használatát kevesebben titkolják. A válaszadók 43%-a vallotta be, hogy

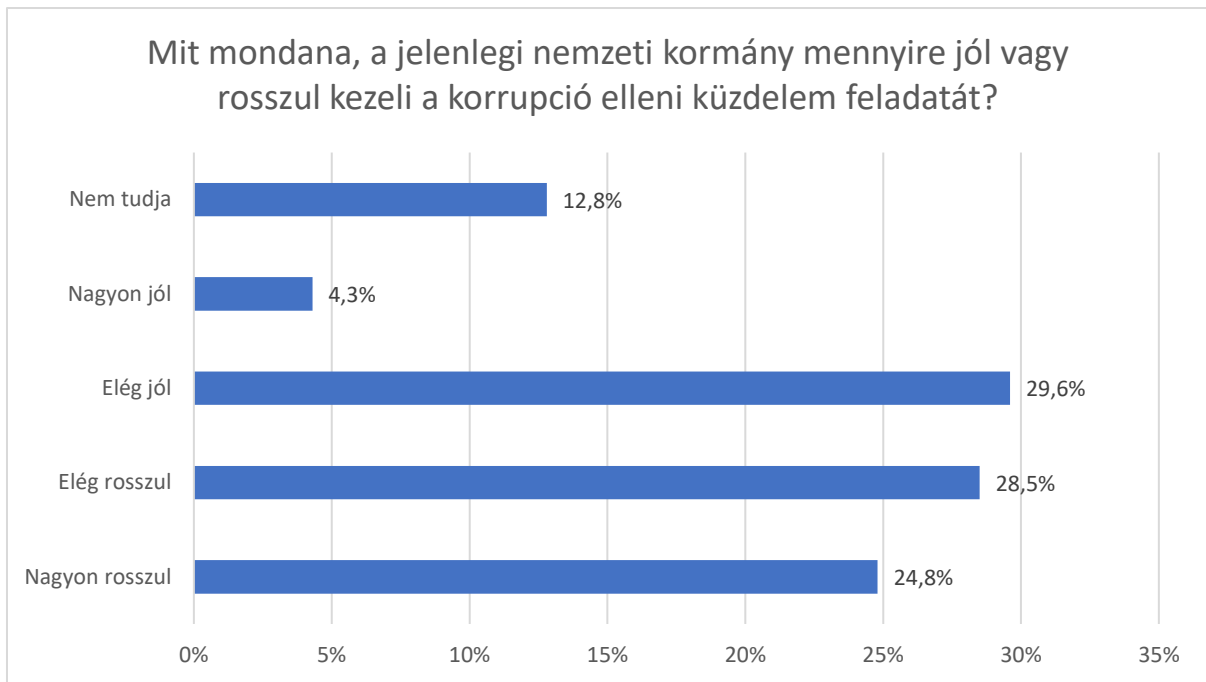
élt a személyes kapcsolatok által biztosított előnyökkel bizonyos közszolgáltatások igénybevételekor vagy hatósági ügyintézés során. Ebből a mezőnyből is magasan (41,1%-kal) kiemelkedik azok aránya, akik az egészségügyben támaszkodtak személyes kapcsolataikra, ami jelentősen torzítja az ellátáshoz való hozzáférés egyenlőségét.

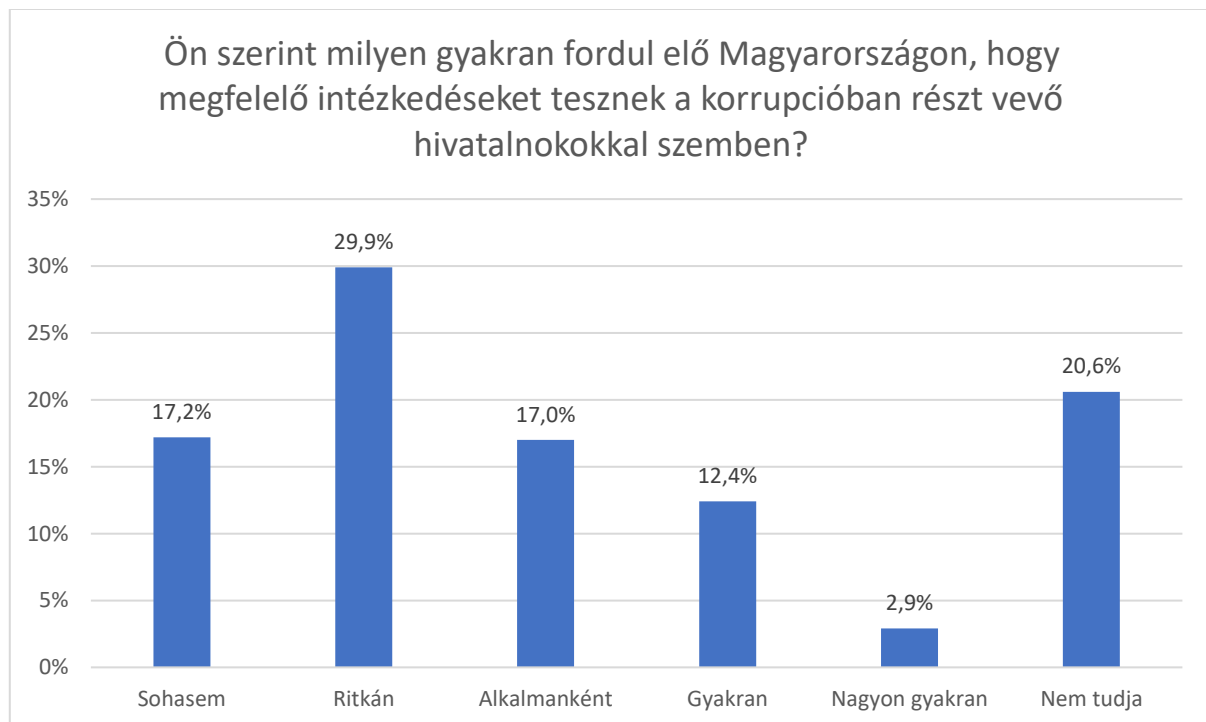
3. A korrupció elleni fellépés lehetőségei

A Globális Korrupciós Barométer több kérdése is a korrupció elleni fellépés lehetőségeinek értékelésére kéri a válaszadókat: ezek egy része az intézmények vonatkozó kapacitásainak értékelésére, míg a továbbiak az állampolgári cselekvés lehetőségeinek felmérésére vonatkoznak.

Ami előbbieket illeti: a magyarok abszolút többsége (53,3%) szerint a kormány „rosszul” vagy „nagyon rosszul” kezeli a korrupció elleni fellépés feladatát (vagyis megtűri, netán ösztönzi is a korrupciót), míg mindössze a válaszadók bő egyharmada (33,9%) véli úgy, hogy a kormány „jól” vagy „nagyon jól” kezeli ezt a problémát. Ettől nem függetlenül a válaszadók 53,9 százaléka vélekedik úgy, hogy Magyarországon a kormányt nem a közjó vezérli, hanem néhány jelentősebb szereplő magánérdeke.

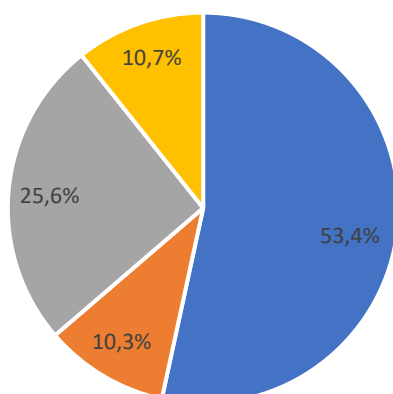
Szintén aggodalomra adhat okot, hogy a válaszadók relatív többsége (47,1%) szerint a korrupciós közszereplők elszámoltatására ritkán vagy sohasem kerül sor Magyarországon, ami a „következménynélküliség” bevett narratíváját erősíti.

Ennek fényében különösen nagy jelentőséggel bír az, hogy – miközben a kormány korrupció elleni fellépésre vonatkozó képességében kevésbé bíznak az állampolgárok – miként értékelik saját lehetőségeiket ebben a tekintetben.

Az ezzel kapcsolatos, az adatokból kirajzolódó kép figyelemre méltó. A magyarok többsége (53,4%) egyetért azzal, hogy az egyszerű állampolgárok tettei jelentőséggel bírnak a korrupció elleni küzdelemben, és mindössze negyedük nem ért egyet ezzel az állítással.

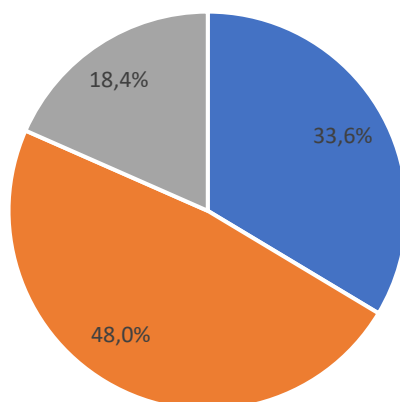
Az állampolgárok tettei számítanak a korrupció elleni küzdelemben

■ Egyetért ■ Semleges ■ Nem ért egyet ■ Nem tudja

Ugyanakkor rendkívül magas, 48 százalékos azoknak az aránya, akik szerint az állampolgároknak félniük kell az esetleges megtorlástól, amennyiben korrupciós eseteket jelentenének be. Utóbbi eredmény arra utal, hogy a hatályos bejelentővédelmi szabályozás nem képes kellőképpen garantálni a bejelentők biztonságát, ezért [további lépésekre van szükség](#) az Európai Unió Bejelentővédelmi Irányelvének teljeskörű végrehajtása érdekében.

Ön szerint Magyarországon az állampolgárok félelem nélkül jelenthetnek korrupciós eseteket?

■ Igen, félelem nélkül tudnak bejelentést tenni. ■ Nem, félnek a megtorlásoktól. ■ Nem tudja

4. A magyar adatok értékelése európai uniós összehasonlításban

Habár jelen elemzésünknek nem célja az európai szintű adatok részletes összehasonlítása (ezzel kapcsolatban a Transparency International berlini titkárságának a [jelentése](#) az irányadó), az alábbiakban azokat az eredményeket szeretnénk kiemelni, amelyek tekintetében a magyar eredmények szélsőségesnek tekinthetők, s ezért kezelésük további lépéseket igényel.

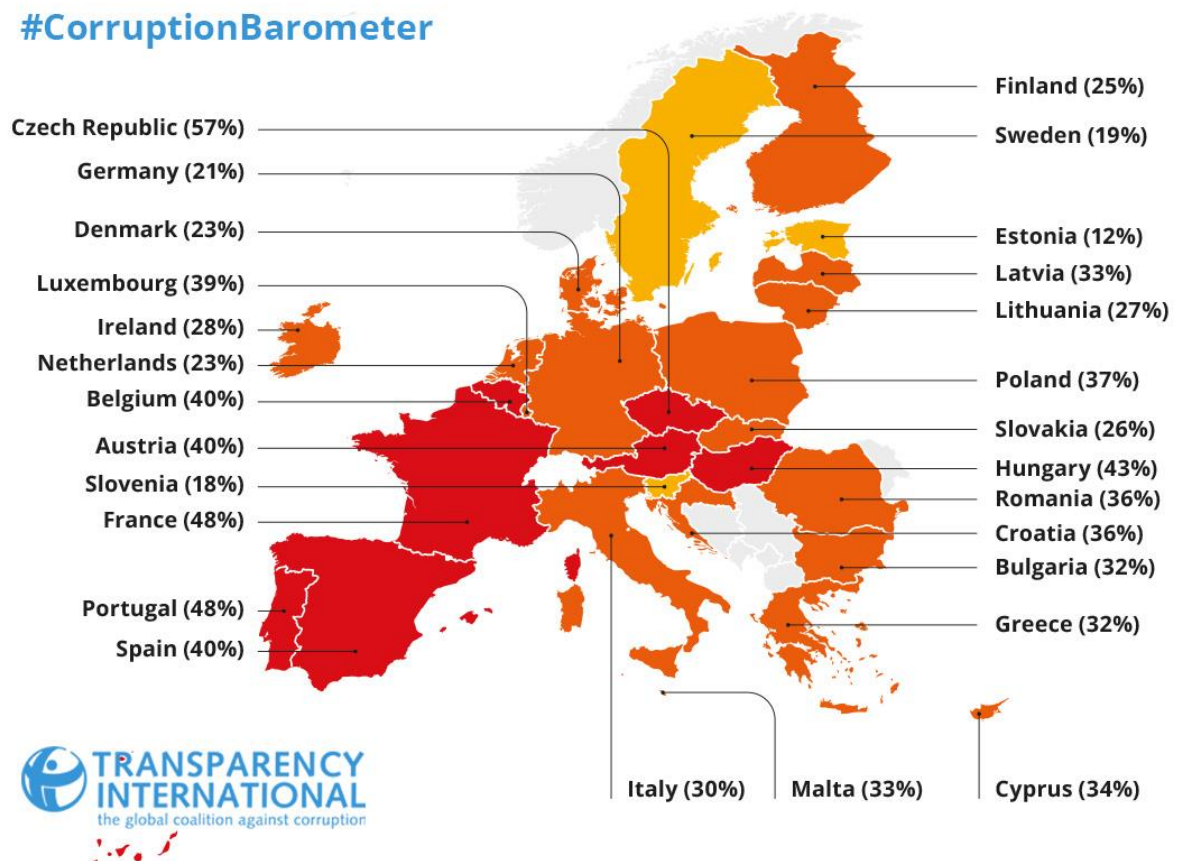
Az egyik ilyen szempont a személyes kapcsolatok igénybevétele közszolgáltatások és hatósági ügyintézés esetén. Miként az alábbi ábra is szemlélteti, Magyarország e tekintetben a mezőnyből erősen kilógó Csehország (57%), valamint Franciaország és Portugália (48-48%) után 43 százalékos aránnyal a negyedik legmagasabb értéket képviseli az Európai Unión belül. Mint a fenti adatokból láthattuk, a személyes kapcsolatok használata különösen a közegészségügyi ellátásban meghatározó, ami veszélyezteti az ellátáshoz való hozzáférés egyenlőségét.

GLOBAL CORRUPTION BAROMETER 2021 EUROPEAN UNION

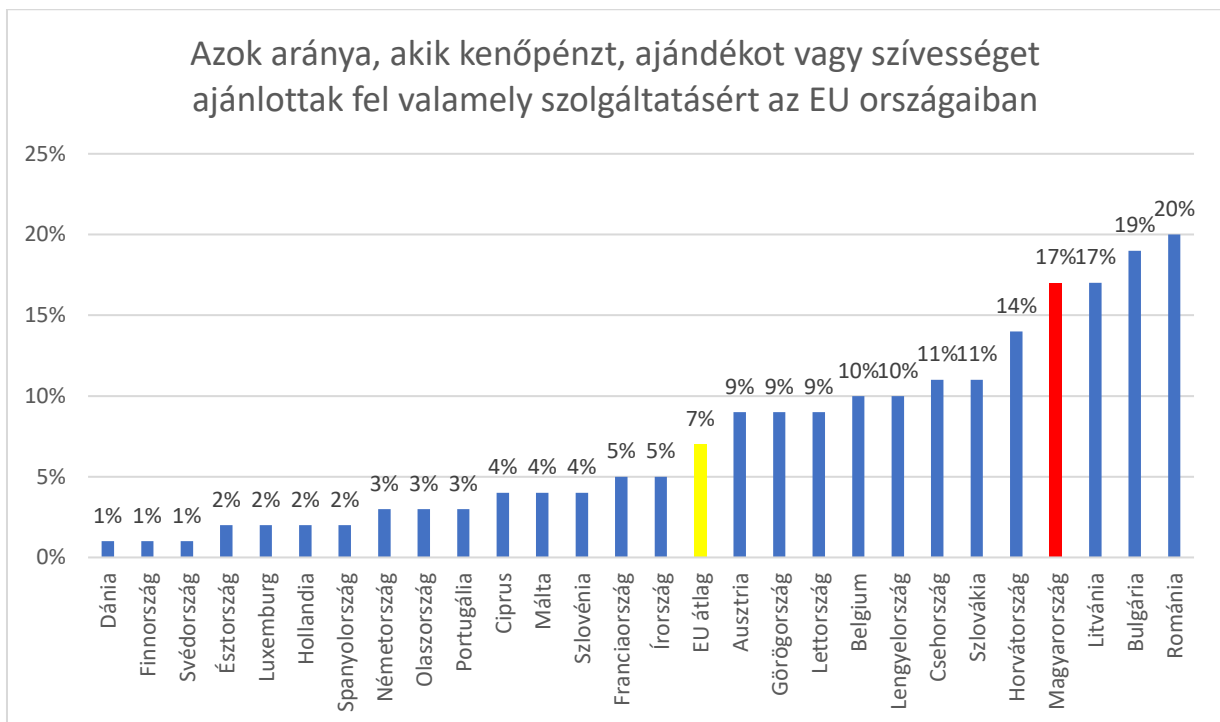
PERSONAL CONNECTION RATES, BY COUNTRY

Percentage of public service users who used personal connections to get a service in the previous 12 months

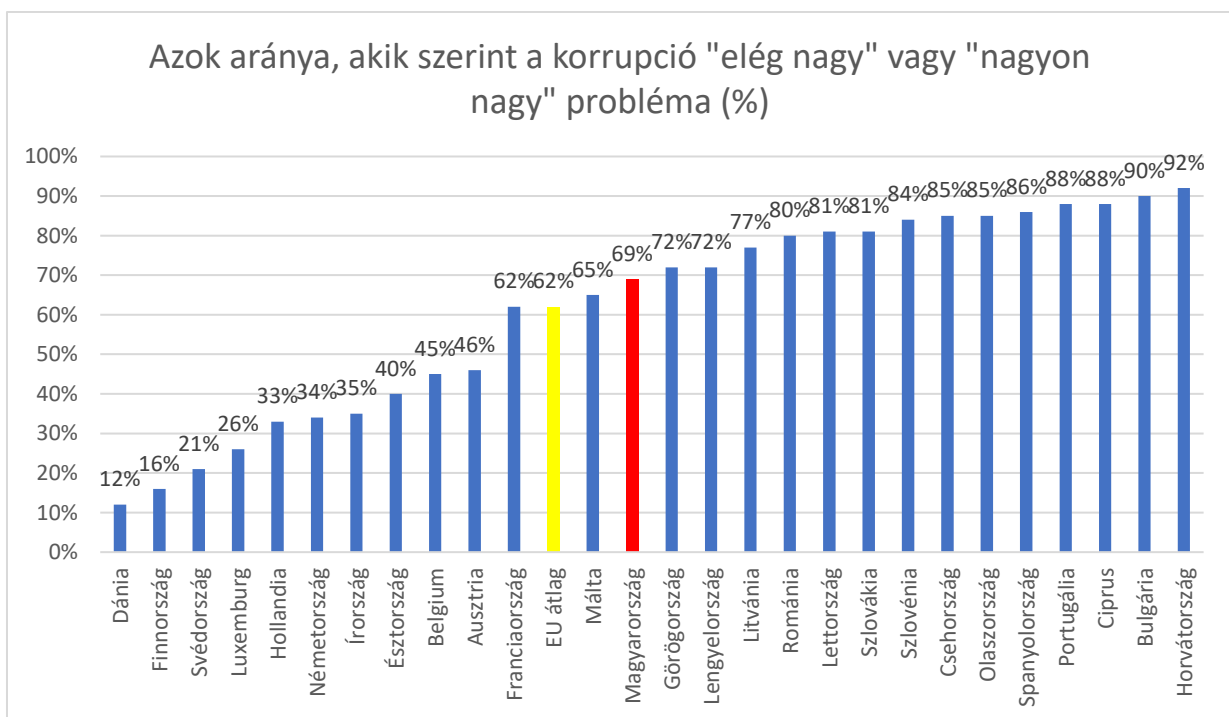
#CorruptionBarometer

Szintén aggasztó, hogy a magyarok 16,7 százaléka vallott úgy, hogy kenőpénz, ajándék vagy szívesség nyújtásával biztosított magának hozzáférést valamilyen szolgáltatáshoz: ennél csak Bulgáriában és Romániában tapasztalható magasabb arány, míg a litván eredmény megegyezik hazánkéval.

Végezetül érdemes megjegyezni, hogy habár a korrupciót komoly problémaként érzékelő magyarok 69 százalékos aránya nem számít kiugrónak, így is felülmúlja az európai uniós átlagot (62 százalék), habár a régió többi országában még ennél is magasabb eredmények születtek.

Összegzés, javaslatok

A fenti eredmények alapján kijelenthető, hogy miközben a magyar társadalom többsége jelentős problémaként érzékeli a korrupciót, kevésbé bízik abban, hogy a politikusok és közhivatalnok képesek orvosolni a problémát, sőt, az ő érintettségüket tartja a legvalószínűbbnek. A többség ugyan fontosnak tartja a korrupció elleni állampolgári fellépést, de ez az igény nem ér célt, mert sokan tartanak attól, hogy pórul járnak, ha jelentik a korrupciót. Mindezek fényében sürgető feladatnak tűnik az állami intézmények korrupció elleni fellépésébe vetett bizalom növelése, valamint a bejelentők védelmére irányuló intézkedések megerősítésére.

Szintén kijózanító adat, hogy míg az egészségügyi hálapénz fizetése idén január 1-től büntethető, annak bevallott társadalmi előfordulása még az előző évben is jelentős volt. Így a kriminalizáció mellett mindenképpen fontos hangsúlyt fektetni az átállással kapcsolatos társadalmi szemléletformálásra is, ennek hiányában ugyanis nem várható a hálapénzzel kapcsolatos attitűdök gyors változása.

A kutatás módszertana

A Transparency International Globális Korrupciós Barométere (Global Corruption Barometer) nemzetközi közvélemény-kutatás, mely az állampolgárok korrupcióval kapcsolatos tapasztalatait vizsgálja. A Transparency International megbízásából készült 2020-as Globális Korrupciós Barométer felmérés során összesen 40 600 válaszadót kérdeztek meg az Európai Unió 27 tagállamában, telefonos (CATI) interjú segítségével, melyet a Kantar közvélemény-kutató cég végzett.

A magyarországi adatok 901 fő megkérdezése alapján készültek, a minta Magyarország teljes felnőtt (18 éven felüli) lakosságára nézve reprezentatív. A nemzetközi adatfelvételre 2020. október 13. és december 6. között került sor, ezen belül a magyarországi adatokat 2020. október 13. és 2020. november 5. között rögzítették.